

સ્તુત્યાત્મક સાત લઘુ કૃતિઓ

સં. મુનિ શ્રીધુરંધરવિજયજી

પ્રાસ્તાવિક

અહીં રજૂ થતી ૭ લઘુ કૃતિઓ મુનિ ધુરંધરવિજયજીએ પોતાના પ્રતિસંગ્રહમાંથી શોધી સુવાચ્ય રીતે સંપાદિત કરી પ્રકાશનાર્થે અમને પાઠવી છે. એ કૃતિઓનો અલ્પ પરિચય આ પ્રમાણે :

૧. મંગલપુર-માંગલોર (અત્યારનું માંગરોળ)સ્થિત નવપલ્લવ પાર્શ્વનાથની સ્તુતિનો ૧ જોડો છે, જે ૪ જ પદ્યોનો હોવા છતાં તેના છંદોવૈવિધ્યને કારણે ધ્યાનાર્હ છે. કર્તા અજ્ઞાત છે.

૨. શ્રીરવિસાગર-કૃત કુટુંબ નામ ગર્ભિત મગસી (મક્ષી) પાર્શ્વનાથસ્તવન છે, જે ગેય-ગીતસ્વરૂપ છે. કર્તા કલશમાં જળાવે છે તેમ, સંસારના કૌટુંબિક સંબંધો વ્યર્થ છે તે સમજાવવા માટે, અહીં, કુટુંબીવાચક-વાસ્તવમાં-ન બનતા હોવા છતાં કુટુંબીવાચક હોવાનો આભાસ ઝભો કરે તે રીતે કુટુંબવાચક શબ્દો ગૂંથી બતાવ્યા છે, જે રસદાયક બને તેમ છે.

૩. આ રચના રવિસાગરકૃત સુખભક્ષિકા (ભોજ્યપદાર્થ) નામગર્ભિત શ્રી આદિનાથસ્તવનરૂપ ગેય રચના છે. આ પ્રકારની રચનાઓ પૂર્વે પ્રકાશિત થયેલી છે જ, જે આવાં કાવ્યોના રસિકો માટે જાણીતી છે.

૪. ચોથી રચના પણ ત્રીજીની જેમ જ સુખાસિકા ગર્ભિત વીરજિન-સ્તોત્ર છે; માત્ર તેના રચનાર ઉપાધ્યાય નેમિસાગરગણિ છે.

૫. આ ગુજરાતી પદ છે, જેમાં કર્તા મુનિ પુણ્યહર્ષે હીરવિજયસૂરિજીની સ્તુતિ ગાઈ છે.

૬. આ રચના પણ ગુજરાતી પદ છે, એ પુણ્યહર્ષે વિજયસેનસૂરિની સ્તુતિરૂપે બનાવ્યું છે.

૭. સાતમી રચના પુનઃ કુટુંબી સંબંધનામગર્ભિત ગેય સંસ્કૃત રચના છે, જે પં. ભક્તિસાગરે બનાવેલી છે.

સાતે રચનાનો સમય સત્તરમો શતક છે, અને એક જ પાનામાં સંગ્રહાયેલી છે, તેમજ અપ્રકટ છે.

-શ્રી.

१. मंगलपुरीय नवपल्लव-पार्श्वनाथ-स्तवन

श्रीनवपल्लवपार्श्वजिनेशं भव्यजनाम्बुरुहैकदिनेशम्
 मङ्गलपुरवरमहिमागारं प्रणमत भविका भुवनाधारम् ॥ १
 जिनततिर्गतिमण्डितभूतला तनुधनाघनकज्जलकुन्तला ।
 श्रितहितोक्तिरताविगतापदं दिशतु देहभृतां शिवसम्पदम् ॥ २
 रसरत्ननिधानमिह प्रवरं कविचित्तचकोरातं नवरम् ।
 यदि भव्य समिच्छसि सिद्धिपदं शृणु जैनवचः किल सप्रमदम् ॥ ३
 गतच्छायापद्मावती देवदेवी नतांहिद्वया पार्श्वपादाब्जसेवी ।
 पुरे मङ्गलाख्ये गुणोद्गीतकीर्तिः तनोत्वद्भुतां शान्तिमुद्यत्सुमूर्तिः ॥ ४ ॥

२. रविसागर-कृत मगसी-पार्श्वनाथ-स्तवन

(कुटुम्ब-नाम-गर्भित)

(राग केदारगुडी तथा आसाउरी)

श्रीमगसीपुरमण्डनशम्भो दय जयदायक नायक शम्भो ।
 श्रीपार्श्वमयसंचयदम्भो गममपनय मदनाघमदम्भो ॥ १
 माताशभवतो भुवि कस्यां बाबागनुकृतिर्निहि कस्याम् ।
 काकागद्भुतभूधनकान्ता काकीर्णाननुमति ते कान्ता ॥ २
 मामारः परिभवतु नितान्तं मामीसुरभवता गमतान्तम् ।
 मासुख शिति दशमी भव पोषे मासी हितकारक [सुखपोषे] ॥ ३
 भाईभासुरभूधनकान्ते बहनिधनीव्रजतततमकान्ते ।
 ससरोदयधारकहरिनूता सासूनूततनुभा भुवि नूता ॥ ४
 भा भुजयामलमञ्जुलकाया भाभीरुचिर वितरतु काया ।
 देवरणोज्झितसुखकरवाणी देवराणी अयि तस्तनुबाणी ॥ ५
 दिक्करो निखिलकलागुणदाना दिक्करीतिः पुरकुशलनिदाना ।
 भाणे जय कारणजितमाना भतरीज्येष्ठरुचेह समाना ॥ ६

(कलश)

स्तोत्रेऽत्रास्ति कुटुम्बशब्दमिलनं दृग्दृष्टमात्रं यथा
 विज्ञायाऽसफलं भवेऽपि निखिलं कौटुम्बिकं तत्तथा ।

श्रीमत्पण्डितराजसागर सुश्रीः शिष्यो महानन्दनं
श्रीपार्श्व रविसागरस्त्व मगसीचूडामणी नौत्यलम् ॥ ७

३. रविसागर-कृत-आदिनाथ-स्तवन
(मुखभक्षिका-नाम-गर्भित)
(राग केदारु फाग)

श्रीसंघे वर साकर जय नृपमोदक सेव
विमलजले बीजे सदमरकीर्तित जिनदेव ।
हिंगुल खण्ड विभारुण ममलाप सीमदान
भविकं सार चकार तयिन पदकमलममान ॥ १
वरसोलाघबदाम य चारो ली निमजाभ
[जन]पस्तांतिम खारिक भीत इभाव सुलाभ ॥
सुदमी दुष्क निशाकर कोहलापाकरपाहि
वितशोकाकबली वृष खंडर परमयशाहि ॥ २
अखहलां कक कूलिर खरमांगतनिद्राख
आटोपरां सदा फल करणी पंयडाशाख ।
सार विचार बिदाडिम रतबत नालीकेर
अकरमदां बकपूरक महसां तनु असुबेर ॥ ३
केलांगुलि नारिंगक जम्बीरांचिततान
मतिरां जायफला लिंब कमसख नेमूस्त्वान ।
अकलिंबुधवर जांबुधिजरगोजांकिरबोर
कयरीति कृत परायण पीलु गतेरकठोर ॥ ४
बालुरणीनविडांगर डोडाध्यान लविंग
कर्मक्षपणेगांतवनाददवत्तरसंग ।
वीतजराब मरी तेल भाजी कल मधमाल
क्षीर दही स्तुपानत सोपारी रससार ॥ ५
(कलश)

श्रीतपगणाधिपहीरविजयगुरुगच्छभूषितबुधवर-

श्रीराजसागरशिष्यपण्डितसुरविसागरनामतः ।
 श्रीनाभिभूपतिवंशदिनपतिवृषभजिनपतिरीहितं
 कुरुतांस्तो जिनसागरस्य च नाकिनायकसन्मतः ॥

४. नेमिसागर-कृत (वीरजिन-स्तोत्र)
 (सुखाशिका-नाम-गर्भित)

जयसि साकर मोदक हेशसी सुकृतवृक्षजले बिभयक्षयः ।
 क्षितजस्रमर कीर्तिभर क्षमो गलदधेवर मुक्तिरमाकरः ॥ १
 दिशतु मेघरमां वर लापसी खलहलां स्फुरदाखगिरौ पवे ।
 गुणबदामरिपुक्षयनिर्वृते रत बनालिअरम्यमुखाम्बुजम् ॥ २
 जन अखोडकपूरकरम्बकं सुजलदाडिमनोहरनिस्वनम् ।
 प्रणम सेवकखांडमधीतिदं स्फुरदहीशनुतं नतखाजलम् ॥ ३

(फाग)

जनपस्तांजन खारिक भेदक सार ।
 कुहलापाकदमीदो सोपारीससार ॥ १
 सत् सेवइआ मोती आ कसमसिआ सार ।
 दुष्टकलाइआ गल पापडी जय जय कार ॥ २
 मांडीनतमं तारय वसुधा मोतीचूर ।
 महसूपकरणकारण कयरीपाक खजूर ॥ ३
 मामवपुण्यवसुं हालीनत मंसु खसंग ।
 चारवा चारोली कर चार विजित मातंग ॥ ४
 वरसोलां नतपदयुग पारगतं नमजांक ।
 जितशोकाक बलीश्वर सुकृत सदाफललोक ॥ ५
 आंबा नारायण नतपदकज सेलडि सार ।
 वृष बीजोरुं केलां त्वामभिनीमि जितार ॥ ६
 सालि सुदालि नतक्रम मांडा वडि जिनचन्द्र ।
 जयसि सुखीरवडां जनकर मलहर गततन्द्र ॥ ७
 सुंदर डोडीला धर पापड पापडी सार ।
 तूरी आन्वितकंकोडा भततेस्तनु तार ॥ ८

गतरेफो फलचिन्तन डोडा पान लवंग ।

वरतरजायफलमेवतजाव त्रिभुवनरंग ॥ ९

(कलश)

इत्थं श्री त्रिशलासुतः स्तुतिपथं दीपालिकावासे

नीतः स्फारसुखासिकावलिकलैर्भौज्यैरशेषैः सुखम् ।

देयाद्वाचकधर्मसागरगुरोः पट्टाम्बरद्योतने

सूर्यश्रीगुरुलब्धिसागरशिशोर्नैर्मेर्मनोवाञ्छितम् ॥ १०

५. पुण्यहर्षकृत हीर-गीत

(राग सारंग चरचरी)

हीर हीर हीर रंगीलो हीर हीर हीर छबीलो

हीर हीर हीर इति मंत्र जपो लोक रे ।

धरी यु ध्यान एकमनां ले जपमालि के मनां

पाउ ज्युं मन काम मंत तंत ता इत फोक रे ॥ १ ॥ हीर०

देवदानवकिन्नर भूतप्रेतव्यंतय

होत तास किन्नर अउर सकल लोग ॥ २ ॥ हीर०

कहत पुण्यहर्ष एहि परमवशीकरण एहि

मनमोहन एहि एहि दूजो नहि तिलोकी रे ॥ ३ ॥ हीर०

६. पुण्यहर्षकृत-विजयसेन-सूरि-गीत

(राग सारंग मध्ये चरचरी)

ओश वंश गगनि चंद कोडनंद वदनचंद ।

देख भइं आनंद रे ॥ १ ॥ ओश. आं.

खंजन गंजन लोअनां चतुर लोक मोहनां ।

लाल अधर सोहनां दंतकंतिकुंद रे ॥ २ ॥ ओश.

विजयसेनसूरिगय सुतरकिन्नर कीरति गाय ।

दर्शनि पातक दूरि जाइ वचन अमृतकंद रे ॥ ३ ॥ ओश.

कहत पुण्यहर्ष एक सुनो हृदय धरी विवेक ।

चरनकमल तुम्हहि छेक नमत भविक वृंद रे ॥ ४ ॥ ओश.

(७) पंडित भक्तिसागर-कृत-आदिनाथ-स्तुति
(कुटुंब-नाम-गर्भित)

जयकरजंतुकृपालय पालय नतमुनिचंद्र ।
 ऋषभजिनार्कसनाभि-र्नाभिकुलाम्बस्तंद्र (चंद्र) ॥ १
 काकाकाकीर्णोद्धर मामामामिलितः ।
 सासूनूत्तमरूपम ससुसोमामिलितः ॥ २
 जयजयस्वनंदीकरो दिक्करि विमलयशः ।
 भाभोभाभी रतिकरः दादो दादिविशं ॥ ३
 देव रदावलि दीधिति-निर्जित दाडिमबीज ।
 भाइन वाणी वितरतु रोगाद्यशुभ त्रीज ॥ ४
 भतरी जीवसुखावह भाणे जीवनदः ।
 रक्ष शुभाणेजो जय कारक जीवनदः ॥ ५
 शालीकृत शिवशालो देरानीतिकरः ।
 ज्येष्ठ भवोदधितारक जेठानीतिहरः ॥ ६
 मासुखमाशीर्वादो बहुशिवसुखभर तार ।
 सुकृतलतापल्लवना बह नीरदवरतार ॥ ७ (त्रिभिर्विशेषकम्)
 भोजा ईतिप्रशामक रेफइतार्तिविलाप ।
 ज्ञानजमा इभगतिधर देहि सुकृतमाबाप ॥ ८
 सुजनानंद रजोज्झित नानंदरिपुकंद ।
 दर्शतस्तव जिनवर मादृश एष न नन्द ॥ ९
 श्रीमद्वाचकलब्धिसागरगुरोः शिष्याणुना भक्तिना
 नीतः संस्तुतिगोचरं जिनपतिः श्रीमत्कुटुम्बाह्वया ।
 श्रेयःश्रेष्ठकुटुम्बवृद्धिमतुलां कुर्याद्युगादिप्रभुः
 श्रेयःसंततिकारकः शिवपुरी संघस्य कल्याणकृत् ॥ १०

— X —